

Rüştü Bozkurt

rustu.bozkurt@dunya.com

Analitik yetkinlik kazanma devri

Bir işyerini yönetiyor ve başarılı olmak istiyorsak, kurumunuzun özgür ve analitik kültüre sahip olması gerekiyor. Orada insanlar yanılma özgürlüğüne sahip değilse, her adımının ille de sonuç üretmesi bekleniyorsa, başarı olmadığı zaman ceza görme kaygısı varsa etkin bir analitik düzeyi yakalamaktan söz edilemez.

İnsanlar çıplak güçleriyle çözemedikleri sorunlarını, akıllarını kullanarak geliştirdikleri "bilim ve teknolojinin" "araç ve metotlarını" kullanarak çözüyor. İnsanların geliştirdikleri araçları ve metotları her zaman olumlu sonuçlar için kullanılacağını varsaymak yanlış olur. Japonya'ya atılan iki atom bombasının yarattığı son derece olumsuz sonuçları zihinlerimizde diri tutmak gerekiyor.

Bilim yöntemlerinin önemi

Önce bilimin nasıl bir araç olduğunu, önde gelen bir bilim insanının tanımlaması çerçevesinde öğrenelim: "Hiçbir şeyin değişmediği bir gezegende yaşamış olsaydık, yapılacak pek az iş bulunurdu. Düşünüp bulacak bir şey kalmazdı. Bilimin hız kaynağı kaybolurdu. Ve eğer her şeyin rastlantısal olarak ya da çok karmaşık biçimde değiştiği bir dünyada yaşasaydık, bu kez de bir şeyler düşünüp bulma olanakları kalmazdı. Bilim diye bir şey de olmazdı aynı nedenlerden ötürü. Ne var ki bu iki durum arasında kalan bir evrende yaşıyoruz; her şeyin değiştiği, fakat yöntemlerle, örüntülerle ya da doğa yasaları dediğimiz kurallara göre değiştiği bir evrende" yaşıyoruz. Ünlü bilim insanı bir başka genellemeye daha ulaşıyor: "Bilim yapabiliyor ve o sayede yaşamımızı daha iyiye doğru yönlendirebiliyoruz"

Teknolojinin hızlı değişimine uyum için "analitik yetkinlik" şart

Bilim ve teknolojinin araç ve metotlarındaki hızlı gelişme, onlara olan bağımlılıklarımızı artırıyor. Biz insanlar, "deneyim ve algılarımızı" göz önüne aldığımızda, düşündüğümüzden çok daha fazla kontrol sahibiyiz: Tahmin ediyor, kurguluyor ve eyleme geçiyoruz, deneyimlerimizi kendimiz inşa ediyoruz. İnsan yaşamı, her an işlerin nereye doğru gittiğini anlama ve değişen ortama tam zamanında uyum gösterme becerilerini sürekli diri tutmayı ve geliştirmeyi gerektiriyor. Özellikle yarı iletken ve mikro elektronik teknolojinin yarattığı hızlı değişim ve dönüşümü dikkate aldığımızda, uyum konusu daha da önem kazanıyor; uyum gösterebilmenin temel aracı da "analitik yetkinlik" olarak tanımlanıyor.

Zamana karşı kârlı bir yatırım

Yönetim bilimcileri, "analitik zamana yatırımdır" tanımlamasını yapıyor. İnsan beyni bir "tahmin makinesi" gibi işliyor; kurguluyor ve eyleme geçiyor. Durumsal farkındalık, eğilimlerin fırsat ve tehlikelerini erken uyarı mantığıyla öngörme, kendi

Beynimizi üst düzeyde işletip, analitik yetkinliğimizi geliştirip, işlerin nereye gittiğini anlayıp; alternatif tepki biçimlerini öngörüp önlem alabiliyorsak var olabiliyor ve varlığımızı koruyabiliyoruz.

olanak ve kısıtlarını bilme yaşamı sürdürmenin gerekli şartlarından birini oluşturuyor. Yeter şartları da, zihni modelin varsayımlarını sürekli sorgulama, gerekli birikim, bilinç ve bakış açısını oluşturma, bilinç düzeyini yükseltme, buluşlar yapabilme, dengeli beklentilere odaklanarak, hızlı, esnek ve kıvrak çözümler üretmeyi gerektiriyor. Bir işyerini yönetiyor ve başarılı olmak istiyorsak, kurumunuzun özgür ve analitik kültüre sahip olması gerekiyor. Kurumunuzda insanlar yanılma özgürlüğüne sahip değilse, her adımının ille de sonuç üretmesi bekleniyorsa, başarı olmadığı zaman ceza görme kaygısı varsa etkin analitik düzeyi yakalamaktan uzaklaşılıyor.

Hesaplama tekniklerine ihtiyaç çığ gibi büyümeye devam ediyor

Sürekli hareket halinde olan, değişen ve dönüşen dünyamızda, rasyonel akla, bilim metotlarına, hesaplama tekniklerine ihtiyaçlarımız çığ gibi büyüyor. Beynimizi üst düzeyde işleterek, analitik yetkinliğimizi geliştirerek işlerin nereye gittiğini anlayarak; alternatif tepki biçimlerini öngörerek önlem alabiliyorsak var olabiliyor ve varlığımızı koruyabiliyoruz.

Newton ve Lebinz "kalkülüs" branşını, "hareket ve değişim üzerinde dikkatli bir analiz ve hatasız modelleme yapabilmeyi mümkün kılmak" tanımıyla ortaya koymuştu. Kalkülüs, bugün hareket ve değişkenlik içeren akla gelebilen bütün iş ve operasyon modellerinin işleyişinde uygulanıyor. Korona salgınında hep birlikte gördük ki kalkülüs bilimin temel araçlarından biri; büyük verinin belirleyici güç haline gelmesi, belirsizliklerin artması, risk alanlarının belirlenmesi ve önlemlerin geliştirilmesi için kalkülüs gerekiyor.

İstatistik ve olasılık, muğlak insanın imdadına yetişiyor

İnsan doğasının muğlaklığı denkleme dahil edildiğinde, güvenilir tahminlerde bulunmak imkansız gibi görülüyor. Tam da bu aşamada boşlukları doldurmak için " istatistik ve olasılık " bilgisi imdadımıza yetişiyor. İnsanlık yaşamı bilinmezliklere gebedir; doğal felaketlere açıktır; hata yapabilir ve rastlantılardan fazlasıyla etkilenebilir. Araştırmacıların belirsizlikleri aşmak için kullandıkları en önemli silah, belli bir sonucun gerçekleşme olasılığının hesaplama becerisidir. Bugün olasılık ve istatistik tekniklerinin ekonomistlerin, siyaset kurumlarının, genetikçilerin, sigortacıların, geniş ölçekli verilerden anlamlı sonuçlar çıkarmaya çalışan herkesin başvurduğu "olasılık ve istatistik" yöntemlerini kullanmaları gerekiyor.

Yapay zekâ ve makine öğrenimi

Analitik yetkinlik kazanmaya giden yolda karşımıza çıkan kritik konulardan birini de "yapay zekâ algoritmaları ve makine öğrenimi" oluşturuyor. Burada, kendi sahamızdan derlediğimiz "küçük veriler" ile küresel ölçekte üretilen "büyük veriyi" derleyen; kümelendiren, kavramlaştıran, kategoriler oluşturan son tahlilde veriyi ehlileştirerek onları yeni nesneler ve iş yapma metotları üretmenin araçları haline getiren önemli bir araç haline geldi. Yeni bağlantı, iletişim-etkileşim ve işbirlikleri ağını yapılandıran yapay zekâ algoritmaları ve makine öğrenimi geçim örgütlenmesini köklü, bizi de dönüştüreceğinin ipuçlarını daha şimdiden elimize verdi. Yapay zekâ ve makine öğreniminde bir adım geride kalmak, yakın geleceğin üretim örgütlenmesinin de gerisinde kalma anlamına geliyor.

Evren, beyinsiz ve bilimsiz yaşamlara da fırsat tanıyor

Evren beyinsiz ve bilimsiz yaşamlara da fırsat tanıyor. Konusunda uzman bir bilim insanımızın aktardığı bilgiyi paylaşalım: "Hareket, dış dünyamızı etkilemenin, ona katılmanın yegâne yoludur. Deniz Üzümü denen canlı, yaşamının başlarında tutunacağı bir kayalık arar ve hayatını geçireceği taşı bulup ona yerleştiğinde ilk işi kendi beynini sindirmek olur. Çünkü artık hareket etmeyecektir, bu yüzden de beyne ihtiyacı kalmamıştır. Ağaçların, çiçeklerin beyni yoktur. Hareket yoksa, beyin de olmaz."

Paylaşılan bilgilerden hangi çıkarsamaları yapabiliriz?

Birincisi, ekstra-dijital çağda hareketsiz kalırsak Deniz Üzümü kaderini paylaşma zorunda kalabiliriz. İkincisi, her şeyin katlanarak büyüdüğü, değişmelerin hızlandığı, kuantum bilgisayarların yeni bir dünya yaratma kapılarını araladığı bir çağda beynimizi ekstra çalıştırarak, analitik becerilerimizi ilerletebilir; sorunlarla değil, çözümlerle yoldaş olabiliriz. Üçüncüsü, bilim aracı olarak olasılık hesaplarını yapma yetkinliğimizi ileri düzeylere taşıyabilir, uyumu hızlandırabiliriz. Dördüncüsü, yapay zekâ ve makine öğrenimi tekniklerini kullanarak aklı ileri düzeyde kullanmanın önünü açabiliriz. Beşincisi de bilim araçlarını kullanarak "yaratıcı yüzleşmeyle" kendimizi sürekli yeniden üretebilir; uzun dönemli geleceğimizi güven altına alabiliriz…